Розведення та селекція у конярстві

УДК 636.1.082:575

СТАН ВИВЧЕННЯ ПОПУЛЯЦІЇ КОНЕЙ ГУЦУЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ В УКРАЇНІ

Рецензент: канд. с.-г. наук Ткачова І.В.

М.Й. Головач, М.М. Головач
Закарпатський інститут АПВ НААН, науково-виробнича асоціація "Племконецентр"

Дано аналіз проведених наукових досліджень з популяцією коней гуцульської породи: походження ліній і типів, історичних аспектів розвитку гуцульського конярства, особливостей росту й розвитку молодняку, робочої, молочної та м'ясної продуктивності, відтворювальної здатності та тривалості внутрішньоутробного розвитку, біологічних особливостей, нервової рівноваги, генетичних особливостей, ефективності використання. Коні гуцульської породи належать до найстарших, існуючих до сьогодні в Україні, порід, і становлять цінний вид генетичної різноманітності їх популяція за генетичними особливостями є близькою до чистокровної верхової породи.

Ключові слова: **коні, гуцульська порода, популяція, генофонд, типи, робоча продуктивність, гуцульські стежки, нервова рівновага, імуногенетична характеристика.**

Коні гуцульської породи відносяться до древніх аборигенних гірських порід універсального призначення, які характеризуються особливою витривалістю в роботі, довговічністю, резистентністю до різного роду захворювань, невибагливістю до годівлі та умов утримання, високо розвиненим інстинктом самозбереження. Протягом віків гуцульські коні використовувалися як тварини в'ючні та верхові, а потім і упряжні. На сьогодні завдяки таким властивостям, як спокійний характер та невисокий зріст вони успішно використовуються як коні для рекреації, гірського туризму й гіпотерапії, попри те не перестають використовуватися в сідлі та упряжці.

Карпатський регіон України до ІІ світової війни входив до складу Австро-Угорщини, Польщі, Чехословаччини, тому у вітчизняній науковій літературі, підручниках обмаль інформації про генофонд коней цього регіону. Суттєво впливали на формування генофонду коней Карпатського регіону державні заводські конюшні в Судовій Вишні Мостиського району Львівської та Тур'я Реметах Перечинського району Закарпатської областей, а також державний кінний завод у Лучині (Румунія) та Топольчанках (Чехословаччина).

У 1856 році був організований кінний завод гуцульської породи в Лучині, основним завданням якого було вирощування племінних жеребців, яких використовували для парування в зоні поширення коней гуцульської породи

[25]. На початку першої світової війни поголів'я коней було евакуйоване з Лучини до Вальдхофу. Після закінчення війни й розпаду Австро-Угорської імперії гуцульське стадо було розділене між новоутвореними державами: Чехословаччиною, Польщею та Румунією. У 1921 році був створений державний кінний завод у Топольчанках, де з Вальдхофу було переведено 33 голови коней гуцульської породи. Розміщення коней в Топольчанках було тимчасове, і в 1923 році до кінного заводу Тур'я Ремети переміщено стадо коней гуцульської породи в кількості 43 голови, Однак у 1936 році селекція коней у Топольчанках на основі ухвали Міністерства була припинена і гуцульське стадо було переміщене до Тур'я Ремети до новозбудованих приміщень Мочарок. А в 1939 році знову переведено 2-х жеребців і 10 кобил до Топольчанок [24].

Починаючи з 1923 року в Закарпатській області подібно як в Прикарпатті було проведено схрещування поголів'я коней. Так, уже в 1949 році були наявні такі помісі: чистокровна верхова х гуцульська, арабська х гуцульська, ліпіцанська х гуцульська, гафлінгер х гуцульська. Помісі чистокровна верхова х гуцульська відрізнялися значно кращою вираженістю верхового типу, а також укрупненням і облагородженням. Помісні арабська х гуцульська і ліпіцанська х гуцульська мало чим відрізнялися від гуцульських коней. Ці помісі з успіхом використовувалися для удосконалення верхово-в'ючних та верхово-запряжних типів коней високогірних районів. Не дивлячись на те, що гафлінгери з числа порід найближчі до гуцульських коней, помісі були найбільш невдалими: голова важка, кістяк хоча й масивний, але рихлий, кінцівки часто сирі з рихлими і плоскими копитами. Крім згаданих вище метисів у генофонді коней Закарпатської області була порода коник із середніми промірами (стрічкою): 143,3 – 153,3– 17,1; а також гуцульська х коник: 139,6 – 155,3 – 17,3.

У післявоєнний період управлінням конярства під керівництвом М.Д. Бачинського на високому рівні організовано роботу по породному поліпшенні поголів'я коней Закарпатської області. У 1949 році за даними племінного обліку державної заводської конюшні Тур'я Ремети кінного заводу, а також експедиційного обстеження, проведеного українською науково-дослідною станцією конярства під керівництвом І.І. Жадана був підготовлений до видання І том Державної племінної книги гуцульської породи. У монографії І.І. Жадана було дано характеристику та напрями племінної роботи, характеристику району розведення, стан племінної роботи з ними, походження, зоотехнічну характеристику, екстер'єр, наслідки метизації, заходи щодо розвитку та поліпшення, а також шкалу бонітування коней гуцульської породи [2]. На проблему відновлення племінної роботи з гуцульською породою коней, а також збільшення їх кількості шляхом парування з чистопородними гуцульськими жеребцями наголошував Дмитро Андрійович Волков [1].

У 1954-1956 роках племінне поголів'я коней із Тур'я Ремети було передано в Закарпатське племпідприємство (хутір Чікош Горонда Берегівського району). Відповідно до потреб сільськогосподарських підприємств були

племрепродуктори гуцульської породи із поголів'ям 227 голів, у тому числі: у В. Березне 43 голови, М.Березне 32 голови, Ставне 22 голови, Волосянка 24 голови, Річка 23 голови, Келечин 22 голови, Ізки 20 голів, Тур'я Ремети 20 голів, Керецьки 21 голова. У 1995 році за дорученням Міністерства сільського господарства 5 кобил і 2 жеребці гуцульської породи були закуплені із племконеферми «Шипіт» Міжгірського району Закарпатської області Львівською обласною державною заводською конюшнею (ДЗК Судова Вишня). У 1997 році при святкуванні 90-річчя створення державної заводської конюшні Судова Вишня [3] з метою відтворення генофонду коней у Карпатському регіоні створено товариство «Гуцульський кінь», засновниками якого були Інститут землеробства і тваринництва західного регіону, Львівська обласна державна заводська конюшня, Закарпатська заводська конюшня, Коломийська заводська конюшня, Фермерське господарство «Золота підкова» [20].

У 2000 році на основі міжнародного меморандуму, підписаного з ініціативи ÖZP, у санаторії "Квітка полонини" створено науково-виробничу асоціацію "Племконецентр" із функціями селекційного центру, заводської конюшні в Карпатському регіоні України. У 2001 році колективом авторів (М.Головач, Ю. Стефурак, В.Хома) у рамках міжнародної благодійної фундації Хайфер Проджект Інтернешнл в Україні розроблено проект «Розвитку гуцульського конярства в Карпатському регіоні» [4].

На основі науково-практичних досліджень, проведених у 1994-2002 рр. за схемою розробленою Інститутом розведення і генетики тварин УААН, розроблено систему відтворення генофонду та розведення коней гуцульської породи в екологічних умовах Прикарпаття [22].

Феногенетичні аспекти успадкування мастей і їхньої класифікації у коней, у тому числі гуцульської породи було вивчено нами у 2003 році [7]. Так, із числа коней гуцульської породи було гнідих різних відтінків 55,3 %, рудих 22,9 %, мишастих 5,8 %, вороних 5,2 %, буланих 3,5 %, сірих 2,7 %, рябих 2,2 %.

Дослідження впливу рівня інбридингу на показники відтворення і проміри статей тіла у коней гуцульської породи і їх помісей [5], проведені в 1986-2001 роках, показали, що зростання рівня інбридингу спричинило зменшення показників відтворення. Зі зростанням показників інбридингу спостерігалася тенденція до зростання основних промірів тіла.

Попадюк С.С. досліджувала генетичний потенціал та природну резистентність гуцульської породи коней на поголів'ї ФГ «Золота підкова», племферми «Шипіт» та Кутського лісокомбінату, де виявила найбільшу схожість гуцульської породи за алелями D-системи груп крові з чистокровною верховою породою[21].

Про перспективи збереження та поліпшення генофонду коней гуцульської породи та її помісей, їх селекції в Карпатському регіоні України а також їх використання в екологічних господарствах йшла дискусія на міжнародних наукових конференціях (Краків, 1999; Чернівці, 2000; Відень,

2001; Гумпенштайн, 2002; Рудавка Римановська, 2003; Львів, 2005; Гладишов, 2009; Квітка полонини, 2006-2010) [6, 23].

Матеріали та методи досліджень. Матеріалом для досліджень став аналіз проведених нами досліджень за попередні роки, архівних даних первинного зоотехнічного обліку, матеріалів Закарпатського державного архіву, даних експедиційного обстеження Карпатського регіону України, результати бонітувань, проведених в племрепродукторах Закарпатської: НВА «Племконецентр», ФГ «Золота підкова», ФГ «Полонинське господарство», ФГ «Барвінок»; Івано-Франківської: ФГ «Заріччя», ТзОВ «Варто»; та Львівської: ФГ «Розгірче» областей.

Результати досліджень. Товариство Гуцульського коня у 2000 році створило свою матеріальну базу для проведення наукових розробок з питань збереження і відновлення генофонду коней гуцульської породи, технології вирощування племінного молодняку, розробки нових методів використання в гірському туризмі та терапевтичній верховій їзді, випробування на спеціальному гіподромі, діяльності заводської конюшні зі створенням парувальних пунктів у племрепродукторах та індивідуальних господарствах населення.

Завдяки створеній організаційній структурі (Науково-виробнича асоціація «Племконецентр») протягом 2000-2010 рр. проведені інноваційні дослідження популяції коней гуцульської породи в Карпатському регіоні Україні, які в наступному впроваджені у виробництво, наслідком чого є збільшення чисельності племрепродукторів, парувальних пунктів, племінного поголів'я [8-19]. Поголів'я племінних коней гуцульської породи протягом 2000-2009 рр. збільшилося на 159 голів, або в 14,3 раза, кількість племрепродукторів з розведення коней гуцульської породи в Україні станом на 01.01.2010 року становить шість господарств із поголів'ям 281 голова, у тому числі 12 жеребців-плідників, 94 конематки та 112 голови молодняку.

У результаті вивчення ліній і типів коней гуцульської породи доведено, що лінії й типи виникли на початку минулого століття в результаті схрещування коней південного і монгольського походження в суворих гірських умовах. Відповідно до видатних родоначальників сформувалися лінії Горала, Гургула, Гробі, Оусора, Поляна і Піетросу. На сьогодні вирізняють за походженням 3 типи: первинний (оригінальний), верховий, верхово-запряжний.

Вивчення історичних аспектів розвитку гуцульського конярства як методу дослідження популяції тісно пов'язане із вивченням історичних коренів гуцулів як етнічної групи гірських жителів Карпат, і є дуже важливим у плані селекції, особливо для формування планів і програм селекційно-племінної роботи, зокрема розділу «Робота з породою за попередній період».

Протягом 2006-2010 рр. проведено I, II, III, IV та V конкурси коней гуцульської породи із комплексною оцінкою та атестацією жеребців для племінного використання. Робоча продуктивність коней гуцульської породи оцінюється за рівнем нервової рівноваги – на спеціально облаштованому

іподромі «Гуцульські стежки», жвавістю, витривалістю і рівнем фізичної підготовки коня – випробуванням на довгу дистанцію та запряжними якостями – випробуванням у парокінній запряжці. На «Гуцульській стежці» оцінюється рівень нервової рівноваги при подоланні гірського маршруту, який має 15 натуральних і штучних перешкод: «хвіртка», «фіранки», «півколо», «кладка», «вузький перехід», «низький перехід», «крутий з'їзд», «перехід через річку», «міст», «крутий виїзд», «зрівноваженість», «лабіринт», «вітролом», «стаціонарна перешкода 1», «стаціонарна перешкода 2».

Найбільшою зрівноваженістю характеризувалися кобили верхово-запряжного типу, які в тесті на полохливість і при проходженні лабіринту отримали найвищу середню кількість балів, тоді як кобили первинного типу – найменшу. Кобили верхового типу зайняли при цій оцінці проміжне місце. При оцінці за звуковим тестом кобили первинного типу одержали середню сумарну кількість балів – 18,10; кобили верхово-запряжного типу – на 1,3 бала більше. Кобили верхово-запряжного типу одержали за згаданим показником 19,60 бала, що на 1,5 бала більше від кобил первинного типу і на 0,2 бала більше від кобил верхового типу.

На основі проведених досліджень із вивчення робочої продуктивності, особливостей ведення племінного обліку розроблено інструкцію з бонітування коней гуцульської породи (затверджено наказом Міністерства аграрної політики України від 12.05.2010 № 236, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 04.06.2010 за № 358/17653). Коней гуцульської породи бонітують за: походженням, типом, промірами, екстер'єром, робочою продуктивністю, якістю потомства. Кожну ознаку оцінюють за 10-бальною шкалою. Окрім того введено форми племінного обліку в гуцульському конярстві: форма № 24-гуц «Протокол оцінки коней гуцульської породи» та форма № 25-гуц «Свідоцтво про народження лошати».

Вивчено особливості морфологічної будови вим'я, молочної продуктивності кобил гуцульської породи різних типів. Встановлено, що вим'я кобил гуцульської породи, незважаючи на невеликі проміри може продукувати молока не менше ніж вим'я корів бурої карпатської породи. Середньодобові надої молока в кобил верхово-запряжного типу були вищими ніж у кобил верхового та первинного типів, що говорить про кращу їх молочну продуктивність. Якісні показники молока кобил можуть мати значення для дієтичного харчування, особливо в зонах курортів Українських Карпат, а отже і для збереження, вдосконалення та поширення гуцульської породи.

Розведення та використання коней в Україні буде рентабельним, якщо будуть використані всі можливі напрями їх продуктивності: спортивного, культурно-оздоровчого, рекреаційного, а також продуктивного. Використання коней на м'ясо, не дивлячись на естетичний бар'єр, існує в багатьох країнах світу. Коні володіють високою здатністю до нагулу, конина за своїми особливостями має низку суттєвих переваг і є перспективною в оздоровчому ліку-

ванні. Дослідження в цьому напрямі є актуальними, оскільки до 70 % вирощеного поголів'я коней у кінцевому результаті поповнює м'ясні ресурси.

Аналіз використання коней гуцульської породи протягом 2000-2010 рр. свідчить про істотні зміни в обсягах виконуваної ними роботи (рис. 1).

Як видно з даних рис. 1, упродовж десяти років значно збільшилось використання коней при гіпотерапії, навчальній верховій їзді та гірському туризмі, при зменшенні на кінно-ручних роботах.

Вивчено результати впливу рівня інбридингу на показники відтворення і життєздатності одержаного молодняку. Спосіб утримання суттєво впливав на репродуктивні показники кобил гуцульської породи.

Показники відтворення кобиломаток гуцульської породи у 2006-2009 роках мають тенденцію до збільшення, покращено якість одержаного молодняку, рівень інбридингу істотно зменшується. Залежно від типу утримання при табунному методі показники відтворення були кращими, проте денниковий метод виявився кращим для вирощування з метою племінного використання, особливо жеребців. Тривалість плодоношення в найбільшій мірі залежить віку кобили, а також від умов утримання.

При вивченні особливостей росту й розвитку молодняку коней гуцульської породи виявлено, що він характеризується високою енергією росту, а в трирічному віці досягає повновікових показників. Екологічні умови та спосіб утримання істотно впливають на ріст і розвиток молодняку, особливо на якість племінних жеребчиків. При вирощуванні молодняку, особливо жеребчиків, слід створювати оптимальні умови з наступним систематичним тренінгом, контролем за ростом і розвитком, атестацією та допуском до племінного використання.

Досліджений популяції гуцульських коней за імуногенетичними параметрами характерна специфічність і певна мінливість. Простежується висока частота стрівальності алелів груп крові: A^{ad}(0,5909-0,9444), D^{dghm} (0,1960-0,3611). Концентрація алелів C^a і K^a невисока (0,0294-0,1136). Виявлені не суттєві відмінності за більшістю локусів систем груп крові, поміж кіньми господарств пояснюється, перш за все, не достатньою кількістю дослідженого поголів'я.

Гуцульських коней часто використовують як робочих у лісах, а також як верхових та в'ючних на гірських стежках, особливо в екологічних туристичних господарствах. Тому визначення економічної ефективності розвитку галузі конярства при різних умовах використання та аналіз витрат і доходності є вирішальним у розробці методів збереження та раціонального використання коней гуцульської породи. Економічна ефективність використання племінних коней для гірського туризму значно вища (прибуток на 1 коне-день становить 41,78 грн.), ніж робочих коней на сільськогосподарських та транспортних роботах (дохід на 1 коне-день становить 28,16 грн.).

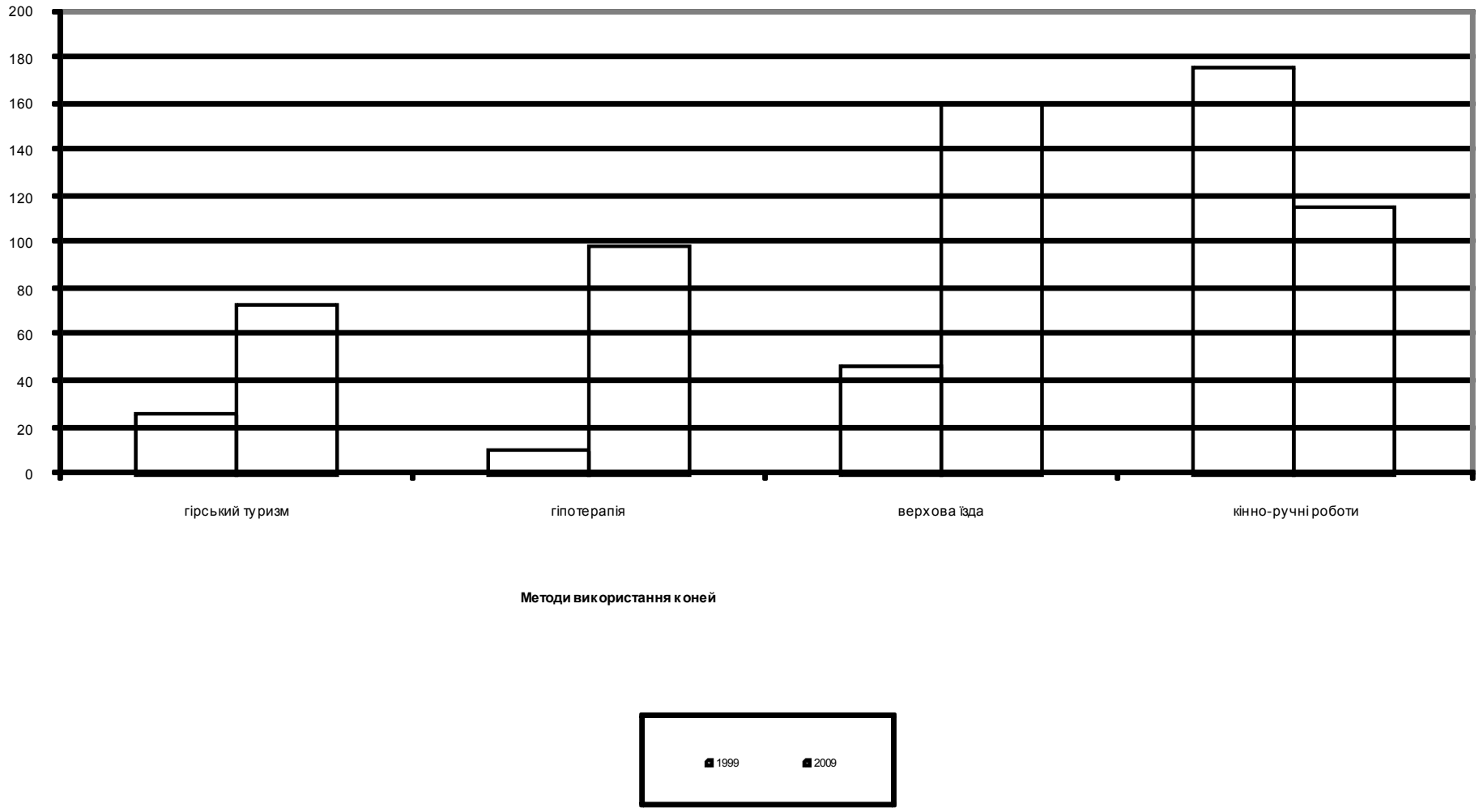

Рис. 1.Використання коней гуцульської породи протягом 2000-2010 рр.

Висновки:

1. Коні гуцульської породи належать до найстарших, існуючих до сьогодні в Україні, порід, тому становлять цінний вид генетичної різноманітності та потребують спеціальної програми по збереженню, вдосконаленню їх генофонду.

2. У результаті проведених досліджень встановлено, що популяція коней гуцульської породи за генетичними особливостями є близькою до чистокровної верхової породи, а залежно від типу має певні біологічні особливості та продуктивні ознаки, що вигідно відрізняють її від інших порід.

3. Популяція коней гуцульської породи та їх помісей в Україні залишається ще маловивченою і потребує подальших досліджень.

Бібліографічний список

1. Волков Д.А. Відновити племінну роботу з гуцульською породою коней / Д.А. Волков, П.П. Волков // Соціалістичне тваринництво .- 1959.- № 9.- С. 38-41.

2. Державна племінна книга коней гуцульської породи. – Київ-Харків, 1949. – Т. І. – С.5-29.

3. Головач М.Й. Актуальні проблеми розвитку племінного тваринництва у Прикарпатті // Сільський господар. - Львів, 1997.- № 9-10.- С.1.

4. Головач М.Й. Розвиток гуцульського конярства в Карпатському регіоні / М.Й. Головач, Ю.П Стефурак., В.М. Хома // Міжнародна благодійна фундація ХПІ в Україні. Львів, 2001. – С. 22-23.

5. Головач М.Й. Вплив рівня інбридингу на показники відтворення і проміри коней гуцульської породи і їх помісей /М.Й. Головач // Науково-технічний бюлетень Інституту тваринництва УААН. - Харків, 2002.- С. 48-51.

6. Головач М.Й., Ганинець Головач М.М. Перспективи збереження та покращення генофонду коней гуцульської породи і їх помісей / М.Й. Головач, Ганинець, М.М. Головач // Матеріали IV Симпозіуму Україна – Австрія Сільське господарство: наука і практика. Сільське господарство і агротурим. 2002. – С. 122, 85-86.

7. Головач М.Й. Феногенетичні аспекти успадкування мастей і їхньої класифікації у коней / М.Й. Головач // Розведення і генетика тварин. – Київ, 2003. – Вип.35. – С. 27-31.

8. Головач М.Й. Походження і типи гуцульської породи коней / М.Й. Головач, М.М Головач. // Наук. Вісник ЛНАВМ ім. С.З.Ґжицького. – Львів, 2005. – Том 7 (№3)Ч.3. – С.26-33.

9. Головач М.Й. Методи випробування і оцінки коней гуцульської породи / М.Й. Головач, М.М. Головач // Вісник аграрної науки. – 2005. - №12. – С.39 – 39.

10.Головач М.Й., Головач М.М. Порівняльний аналіз результатів оцінки нервової збудливості коней гуцульської породи / М.Й. Головач, М.М. Головач// Науково-технічний бюлетень, №94 /ІТ УААН. – Х., 2006.– С .94-97.

11.Головач М.Й. Генофонд коней Прикарпаття / М.Й. Головач, М.М. Головач // Вісник аграрної науки. - Київ, 2007. - № 8. –С. 41 – 43.

12.Головач М.М. Особливості росту і розвитку молодняку коней гуцульської породи / М.М. Головач // Матеріали VII конференції молодих вчених та аспірантів – Київ: Аграрна наука, 2007 - С. 25-27.

13.Головач М.Й. Історичні та селекційні аспекти формування генофонду коней в Закарпатті / М.Й. Головач, М.М. Головач // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького – Львів, 2010 – Т.12, № 2(44) – С.44-49.

14.Генетичні особливості коней гуцульської породи /Тур Г.М., Россоха В.І., Задерихіна О.А., Подоба Б.Є., Головач М.М.,Головач М.Й., Попадюк С.С. // Науково-технічний бюлетень, №101 /ІТ УААН – Х., 2009.– С.153-157.

15. Головач М.Й. Розробка нормативно-правової документації та особливості ведення племінного обліку коней гуцульської породи / М.Й. Головач, Н.В. Кудрявська, М.М. Головач // Науково-технічний бюлетень, №101 /ІТ УААН – Х., 2009. – С.110-120.

16.Головач М.Й. М'ясна продуктивність та морфологічний склад туш коней гуцульської породи та їх помісей / М.Й. Головач, М.М Головач. // Вісник аграрної науки. – К., 2010. – № 3. – С.35-37.

17.Головач М.Й. Особливості будови вим'я та молочна продуктивність кобил гуцульської породи різних типів / М.Й. Головач, М.М. Головач // Вісник аграрної науки. – К., 2010. – № 6. – С.36-38.

18.Головач М.Й. Інноваційність конярства в Карпатському регіоні України / М.Й. Головач, М.М. Головач // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького. – Львів, 2010. – Т. 12, №1 (43) – С.148-151.

19.Головач М.Й. Показники відтворення та тривалість внутріутробного розвитку коней гуцульської породи / М.Й. Головач, М.М. Головач // Науково-технічний бюлетень, №102 /ІТ УААН. – Х., 2010.– С.41-46.

20.Лернатович О. На ниві традицій – новий засів / О. Лернатович // Сільський господар. – Львів, 1997. – № 9-10 - С.2-3.

21.Попадюк С.С. Дослідження генетичного потенціалу та природної резистентності гуцульської породи коней: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. с.-г.н. / С.С. Попадюк. – Львів, 2002. – С.1-14.

22.Стефурак Ю.П. Розведення гуцульської породи коней в екологічних умовах Прикарпаття / Ю.П. Стефурак, М.Й. Головач // Науковий вісник Львівської національної академії ветеринарної медицини імені С.З. Ґжицького. – Львів, 2003. – Т.5, №4. – С. 179-184.

23.Holowach M. Perspektywy hodowliane koni huculskich i ich krzyzowek w Karpatskim regionie /M. Holowach // Symposium Kon huculski w euroregionie Karpatskim. Rudawka Rymanowska 23.08.2003. - S. 17-22.

24.Horny M. Hodowla konia huculskiego w Narodowej Stadninie w Topolcianyach /M. Horny // Koń huculski w euroregionie karpackim – Rudawka Rymanowska, 2003. – S. 23 – 28.

25.Pruski W. Ważniejsze prądy krwi w polskiej hodowli koni / W. Pruski. – Warszawa, 1953. – S.33 – 58.

СОСТОЯНИЕ ИЗУЧЕНИЯ ПОПУЛЯЦИИ ЛОШАДЕЙ ГУЦУЛЬСКОЙ ПОРОДЫ В УКРАИНЕ

Головач М.Й., Головач М.М., Закарпатский институт АПВ НААН, научно-производственная ассоциация "Племконецентр"

Дан анализ проведенных научных исследований популяции лошадей гуцульской породы: происхождение линий и типов, исторических аспектов развития гуцульского коневодства, особенностей роста и развития молодняка, рабочей, молочной и мясной продуктивности, воспроизводительной способности и длительности внутриутробного развития, биологических особенностей, нервной возбудимости, генетических особенностей, эффективности использования. Лошади гуцульской породы принадлежат к самым старым, существующим до сих пор в Украине, пород, и представляют ценный вид генетического разнообразия их популяции, по генетическими особенностями является близкой к чистокровной верховой породе.

Ключевые слова: лошади, гуцульская порода, популяция, генофонд, типы, рабочая продуктивность, гуцульские тропи, нервная возбудимость, иммуногенетическая характеристика.

STATE OF INVESTIGATE HORSES GUTSUL BREED IN UKRAINE

Holovach M. J., Holovach M.M., Trans-Carpathian institute of agrarian and industrial production, NAAS, Scientific –production association "Plemkonecentr"

Analysis of conducted scientific research with population of horses gutsul breed: origin of lines and phylum's, historic rewiew on developmental of gutsul horse husbandry, peculiarity of growth and progress foals, work, milk, meat productivity, reproduction indices and endurance pregnancy length, nervous equilibrium, gene peculiarity, efficiency of using.

Key words: horses, gutsul breed, population, gene pool, types, work productivity, gutsul pathways, nervous equilibrium, immune genetic characteristic.